
Vi må lære av koronapandemien

LEDER

BETTINA FOSSBERG

BettinaCaroline.Fossberg@lillestrom.kommune.no

Bettina Fossberg er spesialist i samfunnsmedisin, master i helseadministrasjon og kommuneoverlege i Lillestrøm kommune. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Erfaringer fra sykehjemsleger under covid-19-pandemien bør føre til styrking av kommuneoverlegerollen.

Håndteringen av koronapandemien er nå i en evalueringsfase.

Koronakommisjonen har lagt frem sin andre evalueringsrapport (1), og forskere bidrar med flere studier som gir mye verdifull informasjon.

I situasjoner hvor fellesskapets beste ikke nødvendigvis er det samme som individets beste, er det ekstra krevende å stå med beslutningsansvar på individnivå. Dette er ett av hovedfunnene i en ny kvalitativ studie om sykehjemslegers etiske utfordringer under koronapandemien som McLean og medarbeidere presenterer i Tidsskriftet (2). Spesielt i pandemiens første fase var usikkerheten stor. Selv om både nasjonale og lokale smittevernmyndigheter hadde laget retningslinjer og føringer på gruppenivå, opplevde flere sykehjemsleger å stå alene i krevende beslutninger rundt den enkelte beboer. Besøk eller ikke besøk? Økte doser lindrende behandling eller ikke? Ofte var beboers beste i strid med forebyggende smitteverntiltak som gagnet fellesskapet.

Kvalitativ forskning kan gi verdifulle bidrag til evalueringen av hvordan vi som land og helsetjeneste håndterte koronapandemien. Gjennom systematisk og vitenskapelig tilnærming til erfaringer og observasjoner gir slik forskning kunnskap som er viktig for organisering av helsetjenester, ledelse og kvalitetsforbedring (3). Kan vi forebygge slike opplevelser som beskrives i studien, eller er de en del av krisens natur?

«Evaluering skal gi kunnskap, og kunnskap skal føre til handling»

Forskrift om kommunal beredskapsplikt sier at kommuner skal evaluere sin krisehåndtering (4). I en evaluering bør man se på blant annet koordinering, samarbeid og myndighetsbeslutninger (5). Hvordan har sentrale og lokale råd og beslutninger påvirket virksomheten? Har håndteringen avdekket et behov for å avklare roller og ansvar opp mot andre aktører?

Evaluering skal gi kunnskap, og kunnskap skal føre til handling. Dette er to viktige ledd i kvalitetsforbedringssirkelen som all kommunal helsetjeneste skal jobbe etter (6). Studier som belyser erfaringer fra pandemien, er verdifulle for evalueringen, men hvis ikke kommuner benytter disse resultatene til korrigerende og forbedring av sin virksomhet, vil lite endre seg.

I Norge har vi mulighet for desentralisert smittevernledelse, hvor kommuneoverlege og lokale politikere kan vedta strengere regler enn det som gjelder nasjonalt. Dette har blitt trukket frem som en styrke i pandemihåndteringen (1). Desentralisert ledelse gir skreddersøm, men skreddersøm gir også ulikhet. I krisesituasjoner vil ulikhet ofte gi usikkerhet, og usikkerhet gir økt behov for kommunikasjon. Den desentraliserte ledelsen i krisesituasjoner krever derfor mye ressurser, særlig hvis ansvarslinjer og kommunikasjonslinjer ikke er tydelige for alle involverte.

«Det er naturlig å tenke at overbelastning av kommuneoverlegene ga mindre faglig støtte til sykehjemslegene»

Kommuneoverlegen skal utføre kommunens oppgaver etter smittevernloven og er en naturlig støttespiller for sykehjemslegene i en smittesituasjon. I sin rapport peker Koronakommisjonen på at kommuneoverleger opplevde manglende rammer fra kommunal ledelse og stor grad av overbelastning under pandemien (1). Dette understøttes av studier om kommuneoverlegers rolle før pandemien (7, 8). Det er naturlig å tenke at overbelastning av kommuneoverlegene ga mindre faglig støtte til sykehjemslegene. En forbedring av forholdene for sykehjemsleger som studien til McLean og medarbeidere trekker frem (2), kan derfor være å ha tydeligere rammer og en bedre organisering av kommuneoverlegerollen. Da må kommuneledelsen på banen.

Helsedirektoratet jobber i disse dager med et notat til Helse- og omsorgsdepartementet om kommuneoverlegerollen. Det blir spennende å se om helsemyndighetene følger opp kunnskapen vi har fått gjennom evalueringer av pandemihåndteringen, med beslutninger som forplikter kommunene til handling. Kommunalt selvstyre er en demokratisk verdi, men har betydd ulik organisering og liten støtte til kommuneoverlegene. Dette påvirker den faglige støtten til andre leger i kommunen. Uten tydelig forpliktelse fra kommunal helseledelse, vil kunnskapen fra evalueringene bli vanskelig å omgjøre til handling.

REFERENCES

1. Myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2 – Rapport fra Koronakommisjonen. NOU 2022: 5.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-5/id2910055/> Lest 3.6.2022.

2. McLean E, Onarheim KH, Schanche E et al. Ethiske dilemmaer for sykehjemsleger under covid-19-pandemien. Tidsskr Nor Legeforen 2022; 142. doi: 10.4045/tidsskr.22.0156. [CrossRef]
3. Frich JC. Kvalitative studier. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 2649. [PubMed]
4. FOR-2011-08-22-894. Forskrift om kommunal beredskapsplikt. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-08-22-894> Lest 31.5.2022.
5. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Håndtering av covid-19. Mal for evaluering. <https://www.dsb.no/lover/risiko-sarbarhet-og-beredskap/veileder/handtering-av-covid-19---mal-for-evaluering/> Lest 31.5.2022.
6. FOR-2016-10-28-1250. Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-10-28-1250?q=Forskrift%20om%20ledelse%20og%20kvalitetsforbedring> Lest 31.5.2022.
7. Fossberg BC, Frich JC. Kommuneoverlegers opplevelse av egen rolle. Tidsskr Nor Legeforen 2022; 142. doi: 10.4045/tidsskr.21.0589. [PubMed] [CrossRef]
8. Høye S, Brænd AM, Spehar I. Quality improvement and antimicrobial stewardship in general practice - the role of the municipality chief medical officer. A qualitative study. Scand J Prim Health Care 2020; 38: 352–9. [PubMed][CrossRef]

Publisert: 27. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0400
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 27. juni 2026.